

Cantates
in de
Nieuwe Kerk

Zondag 2 mei 2021

Wo gehest du hin - J.S. Bach BWV 166

Solisten en barokorkest *o.l.v.* Jelte Hulzebos

ds. Tirtsa Liefting *voorganger*

Mannes Hofsink *organist*

Wo gehest du hin BWV 166 J.S.Bach

Direct na zijn aanstelling als cantor van de Thomaskirche in Leipzig in 1723 begint Bach aan de eerste complete jaargang cantates. Op 7 mei 1724 schrijft hij voor zondag 'Cantate', de vierde zondag na Pasen, BWV 166 'Wo gehest du hin'. Volgens de kerkelijke kalender is dat vandaag, vandaar de keuze voor deze cantate. De naamgeving 'Cantate' voor deze zondag slaat op de introituspsalm Cantate Domino canticum novum, Psalm 98.

De evangelielezing voor deze zondag is Johannes 16: 5-15 waar Jezus in zijn afscheidsrede zegt: '...niemand van jullie vraagt: 'Waar gaat u naartoe?' Met deze tekst opent de bas de cantate als 'vox Christi'. De vraag vormt het uitgangspunt voor de cantatetekst; eerst als bijbelcitaat en vervolgens als vraag gericht aan 'du' als gelovige. 'Mensch, wo gehest du hin' zingt de tenor in de hierop volgende aria. Het antwoord luidt 'Ich will an den Himmel denken und der Welt mein Herz nicht schenken'. In het aansluitende koraal klinkt de bede om deze gedachte vast te houden. In het basrecitatief wordt dat verder uitgewerkt: De vreugde in deze wereld kan snel verdwijnen, als regenwater dat wegvloeit. Het recitatief eindigt met de waarschuwende woorden: 'So kann doch wohl in besten Tagen ganz unvermut' die letzte Stunde schlagen'. In de altaria wordt dit laatste beaamd; de dag lacht ons toe maar 's avonds kan het onvermoed anders zijn. In het slotkoraal klinkt de bede 'Mein Gott, ich bitt durch Christi Blut: mach's nur mit meinem Ende gut!'.

In dit eerste jaargang experimenteert Bach met de cantatevorm. In BWV 166 is de structuur als volgt: Bijbelspreuk (bas) – aria – koraal – recitatief – aria – koraal.

In het openingsdeel wordt de vraag 'wo gehest du hin?' schier eindeloos herhaald, 14 x in totaal. (was dat niet de som van b+a+c+h?) De onzekerheid en het vragen worden zowel instrumentaal als vocaal doormiddel van steeds wisselende intervallen en dissonante harmonieën op het woord 'wohin' geïllustreerd.

De tenoraria is een reconstructie door de Neue Bachausgabe waarbij de waarschijnlijk ontbrekende vioolpartij is gebaseerd op een orgeltrio BWV 584. Enkele opvallende elementen in het B-gedeelte zijn de lange notenwaarden op 'stehen' en de plotse modulatie naar Es-groot in de laatste maat die het vraagteken onderstreept.

Aansluitend zingen de sopranen in lange notenwaarden het koraal ‘Ich bitte dich, Herr Jesu Christ’ van Bartholomäus Ringwaldt (1582). De instrumentale begeleiding bestaat uit unisono spelende viool I/II en altviool. Zij spelen een contrastrijke tegenstem ten opzichte van de koraalmelodie, die ontwikkeld is uit het openingsmotief.

Het secco-recitatief en de aria vormen een paar want de waarschuwendende woorden in het recitatief worden door de alt voortgezet. Ondanks de vermanende tekst klinkt hier een luchtige dans, vol coloraturen als kleuring voor ‘wenn das Gelücke lacht’. Bach weet op een sublieme wijze de tekst te verbinden met de klank en benut alle mogelijkheden die de barokcomponist ter beschikking staan.

Het slotkoraal, het eerste couplet van het lied ‘Wer weiß, wie nahe mir mein Ende’ van Ämilie Juliane von Schwarzenburg – Rudolstadt (1686) is een bede om Gods nabijheid aan het einde van het aardse leven.

Jelte Hulzebos

Helmut Riebl – viool

David Alonso Molina – viool

Rachael Yates – altviool

Vincent van Ballegooijen – hobo

Mathilde van Wijnen – bas de violon

Pieter Pilon – orgel

Jelte Hulzebos – dirigent

Sopranen Cantate Consort

Eske Tibben – alt

Mattijs Hoogendijk – tenor

Roele Kok – bas

Solisten en barokorkest o.l.v. Jelte Hulzebos

Orde van dienst

Orgelspel: Allegro moderato uit Sonata I in Es - BWV 525 - J.S. Bach

Bemoediging en drempelgebed

Onze hulp is in de naam van de Eeuwige
Schepper en behoeder van alle leven

Wij bidden tot U,
kom met uw Geest
vul onze harten met uw licht en vrede
en ontsteek in ons het vuur van uw liefde,
door Jezus Christus onze Heer,
Amen.

Inleidende woorden op de cantatedienst

Psalm 98, Becker Psalm, Heinrich Schütz (1585 – 1672)

Singet dem Herrn ein neues Lied,
Denn durch ihn groß Wunder geschicht,
Sein rechte Hand den Sieg behält,
Seim heiligen Arm es niemals fehlt.

Er läßt verkündigen sein Heil,
Dran alle Völker haben Teil,
Der Herr macht seine Gerechtigkeit
Der Welt bekannt zu aller Zeit.

Er denket stets an seine Gnad,
Die er seim Volk versprochen hat,
Alle Welt schaut an Gottes Heil,
Sein Recht und Wahrheit hat kein Feil.

Lezing: Johannes 16: 5-15 (NBV)

5 Nu ga ik weg, naar hem die mij gezonden heeft, maar niemand van jullie vraagt: “Waar gaat u naartoe?” 6 Jullie zijn verdrietig, omdat ik jullie dat gezegd heb. 7 Werkelijk, het is goed voor jullie dat ik ga, want als ik niet ga zal de pleitbezorger niet bij jullie komen, maar als ik weg ben, zal ik hem jullie zenden.

8 Wanneer hij komt zal hij de wereld duidelijk maken wat zonde, gerechtigheid en oordeel is: 9 zonde – dat ze niet in mij geloven, 10 gerechtigheid – dat ik naar de Vader ga en jullie me niet meer zien, 11 oordeel – dat de heerser over deze wereld is veroordeeld.

12 Ik heb jullie nog veel meer te zeggen, maar jullie kunnen het nog niet verdragen. 13 De Geest van de waarheid zal jullie, wanneer hij komt, de weg wijzen naar de volle waarheid. Hij zal niet namens zichzelf spreken, maar hij zal zeggen wat hij hoort en jullie bekendmaken wat komen gaat.

14 Door jullie bekend te maken wat hij van mij heeft, zal hij mij eren.

15 Alles wat van de Vader is, is van mij – daarom heb ik gezegd dat hij alles wat hij jullie bekend zal maken, van mij heeft. 16 Nog een korte tijd en jullie zien me niet meer, maar kort daarna zien jullie me terug.’

Sonate opus 5 nr.7 Georg Friedrich Händel (1685 – 1759)

Larghetto e Allegro ma non presto

Overweging

Wo gehest du hin BWV 166 J.S. Bach

Aria (bas)

Wo gehest du hin?

Aria (tenor)

Ich will an den Himmel denken
Und der Welt mein Herz nicht schenken.
Denn ich gehe oder stehe,
So liegt mir die Frag im Sinn:
Mensch, ach Mensch, wo gehst du hin?

Koraal (sopranen)

Ich bitte dich, Herr Jesu Christ,
Halt mich bei den Gedanken
Und lass mich ja zu keiner Frist
Von dieser Meinung wanken,
Sondern dabei verharren fest,
Bis dass die Seel aus ihrem Nest
Wird in den Himmel kommen.

Recitatief (bas)

Gleichwie die Regenwasser bald verfließen
Und manche Farben leicht verschießen,
So geht es auch der Freude in der Welt,
Auf welche mancher Mensch so viele Stücken hält;
Denn ob man gleich zuweilen sieht,
Dass sein gewünschtes Glücke blüht,
So kann doch wohl in besten Tagen
Ganz unvermut' die letzte Stunde schlagen.

Aria (alt)

Man nehme sich in acht,
Wenn das Gelücke lacht.
Denn es kann leicht auf Erden
Vor abends anders werden,
Als man am Morgen nicht gedacht.

Koraal

Wer weiß, wie nahe mir mein Ende!
Hin geht die Zeit, her kommt der Tod;
Ach wie geschwinde und behände
Kann kommen meine Todesnot.
Mein Gott, ich bitt durch Christi Blut:
Mach's nur mit meinem Ende gut!

Avondgebed

Heer, nu de avond valt
komen wij tot U.

De dag gaat ten einde
en heeft genoeg aan zijn eigen kwaad.

Neem de last daarvan van ons af
en bewaar wat goed was.

Mogen uw ogen over ons geopend zijn,
wanneer wij de ogen sluiten.

(Klaas Holwerda, Liedboek. Zingen en bidden in huis en kerk, p. 566)

Zegenbede

Moge Christus,
die vanuit de verslagenheid
een nieuwe hoop en een nieuw toekomst brengt
u vullen met zijn nieuwe leven.

En de zegen van de almachtig God,
Vader, Zoon en Heilige Geest
zij en blijve met jullie,
nu en voor altijd.
Amen.

Orgelspel: Allegro uit Sonata I in Es - J.S. Bach

De collecte is bestemd voor de cantatediensten. Wij verzoeken u daarom vriendelijk deze ruim te bedenken en denken daarbij aan een richtbedrag van € 10,- per persoon.

U kunt ook betalen
via de app Tikkie:

Tikkie Cantatedienst

kerk050.nl/NKCANTATE

Wanneer u ons werk waardeert en dat ook geldelijk wilt ondersteunen kunt u een gift overmaken op NL67INGB0009444965 t.n.v. Commissie Cantates in de Nieuwe Kerk.

Komende cantatedienst:

6 juni 2021

Jesu meine Freude BWV 227 J.S.Bach

Cantate Consort en continuo o.l.v. Jelte Hulzebos
(onder voorbehoud)

Voorganger: ds.Ruth Peetoom

Organist: Stef Tuinstra

De motetten die Johann Sebastian Bach componeerde waren bestemd voor begrafenisplechtigheden van hooggeplaatste burgers in Leipzig, zogenaamde Gedächtnispredigten.

‘Jesu, meine Freude’ is de meest omvangrijke; het bestaat uit de 6 strofen van het koraal ‘Jesu, meine Freude’ en tevens vijf delen op teksten uit de brief van Paulus aan de Romeinen. Elk van de 11 delen heeft een geheel eigen muzikale structuur met een wisselende stemmenbezetting, meest vijfstemmig en soms driestemmig.

Zie ook de website voor nieuws en achtergronden:
www.cantatediensten.nl